

לזכר נשמת דודי ר' יצחק
משה רוזנבאום ז"ל מברוקלין
שנספה במגיפה בחוה"מ פסח
תש"פ בתוך שאר כל הנספים
תנצב"ה

פנחס גולדשמידט
הרב הראשי ואב"ד
מאסקווא
ונשיא וועידת רבני אירופה

ב"ה כ"ז בתשרי תשפ"א לסדר: 'קול דמי אחיד צעקים אלי'.

וְנִשְׁמְרֶתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם

הראוני רשימת שיעור שמסר גאון אחד מחשובי בעלי הוראה, מורה ודאין, תני ומתני מעיית בני ברק יע"א בעיצומה של מגפת הקורונה אשר רבים חללים הפילה ועצמים כל הרגיקה, לקינו בָּהּ בְּכַפְלִים, ונאבדו אלפי נפשות יקרות משלומי אמוני ישראל¹ בארץ ישראל, בארה"ב ובאירופה. בדבריו שפורסמו לרבים עלה פקפוק בחיוב להישמע להוראות רוב ככל הרופאים בכל המדינות אשר קראו להשתדל בכל דרך שלא להדביק אחרים, וכי על מי שנמצא מאומת לנגיף חייב להישאר בבידוד, ושאר כל אדם מחויבים בעטיית מסכות בכל עת אשר הם באים בחברת בני אדם. וייסד דבריו על דברי חז"ל ועל דברי הפוסקים. ולהיות שידעתי כי החל הנגף בעם ויאמרו התירו פרושים את הדבר, ראיתי בעני עמי, וזכרתי להא דגרסי בסנהדרין (פב, א): "כתוב: וַיִּרְא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר – מֶה רָאָה, שְׂמוּאֵל אָמַר: רָאָה שֶׁ'אֵין חֲכָמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֲצָה נֶגְדַּה'; כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ חִלּוּל הַשָּׁם אֵין חוֹלְקִין כְּבוֹד לַרַב".

על כן באתי לברר הלכה זו וזה החלי ב"ה.

א

א. מעיון הדק בדברים שהתפרסמו ברבים עולה כי הרב הדורש שגה בדימוי מילתא למילתא בשלושה עניינים מרכזיים אשר ההוראה עליהם באצבע הינה עיקר תכלית רשימה זו:

¹ הבאים להתפלל בבתי כנסת אורתודוקסים מדי שבת בשבתו; בגל הראשון של המגיפה נספו בריכוזים החרדים בארה"ב למעלה מאלף נפשות, בצרפת נספו יותר מאלפיים יהודים אשר רובם הגדול שומרי מצוות ומסורתיים, ובגל הראשון באנגליה נספו למעלה משש מאות נפשות רח"ל.

העניין האחד: הרב הדורש לא ערך את ההבחנה הנדרשת בין סכנה והיזק לכשעצמם – לבין סכנה והיזק העלולים לקיפוח נפשות. ועל אף שהתייחס כמובן בדבריו לענייני פקו"נ, מ"מ חזרו ונתערבו בדבריו שני מיני סכנות אלו – שתהום הלכתית פעורה ביניהם – רצוא ושוב.

העניין השני: לא נערכה ההבחנה בין סכנת נפשות העלולה לאדם הפרטי כגון נשיכת עקרב, לבין סכנה העלולה לרבים – כמחלה מדבקת אשר בכוחה להחלות עשרות או מאות בני אדם בסיבת אדם יחיד שלא במודע ואף לסבב מיתת חלקם.

העניין השלישי: מדי דברו בגדרי 'לא שכיחא היזקא' לא ערך את ההבחנה בין גדרי הדיון אודות מידת החובה על האדם להישמר מן הנזק לבין גדרי מדת החובה להישמר מלהזיק – אשר על ההבחנה הזו כמו באה הזהרת התוס' (ב"ק כג, א): **'יותר יש לאדם להיזהר עצמו שלא יזיק אחרים משלא יוזק'**.

ב. מעבר לשגיאה בשלושת עניינים מרכזיים אלו השוזרת את רובי דבריו, נפלה בהם שגגה רבה בהכרת המציאות; שכן בבואו לדון בגדרי 'מגיפה' הרבה להביא בדבריו מדברי חכמינו בדבר המגיפות הקודמות בעוד שתוקף קושיה של מגפה זו הוא בהיותה מחלה חדשה בהיקפי ממדיה ובאופני תפוצתה ועדיין אין בידינו מידע מלא על תכונותיה והשלכותיה בטווח הקרוב והארוך, ואף קיים חשש רח"ל בקרב המומחים שביד הנגיף לפתח מוטציות שונות, וככל שלא סרה מאיתנו מגיפה זו היא עודנה עומדת בסימן כזה שרב בה ההעלם על הגלוי.

ומאחר שפעולת ותפוצת הנגיף מתרחשת באחוז ניכר מן המקרים גם בעוד החולה המפיץ את החולי לא חלי ולא מרגיש, ועל אף שהוא נושא את החולי מכף רגל ועד ראש איננו מגלה כל תסמינים, באופן שלא ניתן לדעת בשום צד מי חולה ומי לא – גדלה הסכנה של ההתדבקות שלא ביודעין על ידי נושא הנגיף. עובדה זו, בהגדרה, מציבה את מגיפת הקורונה במקום ייחודי ושונה מן המגיפות הגדולות שקדמו² שדנו בהן גדולי הפוסקים, דוגמת הַדְּבָר, הכולירה והשפעת הספרדית (אינפלואנזה), אשר מייד כאשר נדבק בהן האדם, התבטאה ההתדבקות בגילוי תסמינים והיה ביכולתו להיזהר מלהדביק אחרים. יתר על כן, בתקופות שקדמו לא היה ביד המדע הרפואי

² מפי הדי"ר ר' אלן טננברג מירושלים, מומחה עולמי למחלות מדבקות ובריאות הציבור ומרצה בנושא בכנס העולמי לכלכלה בדאבוס WEF ובכנס העולמי לביטחון במינכן MSC.

לאבחן נשאות נגיפית שלא על פי תסמינים חיצוניים. ועל כן לא מצאנו התייחסות בספרות הפוסקים להיבט החדש הזה ביחס למגיפות הגדולות שקדמו. היבט זה משנה באופן עקרוני את כל גדרי הדיון ההילכתי במגיפה זו, שכן מעבר למישור הדיון במידת הנזק והסכנה האפשריים לאדם, עלינו לדון כל העת במישור נוסף שהוא האיסור להזיק, וכאמור.

ג. בבוא הרב הדורש לדון בסוגיה החמורה של פקו"נ כלה רגליו מעיקר הסוגיה בנדון זה והביא ממרחק לחמו מהסוגיה בברכות (ג, ב) לגבי ספק פיקוח נפש בנחש כרוך על עקביו כאילו בא לקיים בעצמו מה שאמרו חכמים 'דרוש וקבל שכר' – שהלא כל הרואה את דברי השו"ע ונו"כ³ (או"ח ק"ד, ג) יבחין אל נכון כי להלכה כמעט ולא התייחסו בשאלת הפסקת נחש ומלך בתפילה להיבט של פיקוח נפש כלל, אלא לשאלת ספק היזקא גרידא ולא בכדי. (דהיינו: בגדרי סכנות שאין להם עניין כל עיקר עם עסקי נפשות).

אמנם, עיקר הדיון בסוגיית ספק פיקוח נפש הוא בהלכות שבת ובהלכות יום הכיפורים, שהלכה פסוקה היא כי בפיקוח נפש לא אזלינן בתר רוב צדדים כמה דגרסי' ביומא (פד, ב) 'ומפקחים את הגל בשבת' אפילו על חשש רחוק, וידועים דברי התוספות: (יומא פה, א; ד"ה ולפקח) 'וחי בהם ולא שימות בהם, שלא יוכל בשום עניין לבוא לידי מיתת ישראל'. ודברי הערוה"ש (שכט, ה) 'שאיין הולכים בפ"נ אחרי הרוב ואפילו בג' ספיקות מחללים את השבת בכדי לפקח את הגל'. והא דגרסי' ביומא (פד, ב): 'ראה שנעלה דלת בפני תינוק שוברה ומוציאו, והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין ואף על גב דקא מיכוין למיתבר בשיפוי' שהכריע במשנ"ב (שכח, לח) כהמג"א שהעתיק את דברי הרמב"ם (שם, סק"ח; ודלא כרש"י ביומא שם) דהיינו גם בכה"ג דרק חיישינן שמא יבעת וימות. שעל יסוד דברי המ"ב⁴ אלו התיר הגרש"ז (ששכה"ל לב, יג) לחלל שבת בכדי להכניס אדם שנדבק במחלה מדבקת לבידוד. ע"ש⁵.

³ עיין שם במג"א סק"ד דדוקא בעקרב יש חשש פיקוח נפש ולא בנחש ומשו"ה לא יפסיק וכן בבה"ל שבאמת דינו של נחש שיש חשש שממית כעקרב שמפסיק.

⁴ וראה מה שכתב בעל השבט הלוי בהא דננעלה דלת בפני תינוק (ח, עה): 'ידלהלכה פשוט דנחוש לדעת הרמב"ם ומג"א שהעתיקו וכו' ולמדנו מהלכה זאת כי הבעתה גדולה ספק פקו"נ הוא ופשיטא דזה גם בגדולים, ומצינו כמה עובדות בחז"ל כי התרגשות פתאומי גרם למיתה, א"כ נהי דמציאות זה שננעל דלת לפניו לא שייך בגדולים דאינם נבעתים מזה, אבל פשיטא דנבעת ממש במציאות אחר אפילו גדול ורואים הסימנים לכך דמצוה לחלל שבת עליו.

⁵ ודע מה שמסר בשמו תלמידו החכם הרופא המופלג הגר"מ הלפרין מירושלים (בספרו רפואה מציאות והלכה א, ד):

ד. ומה שהביא שיש מחלוקת בין הרופאים בנוגע לחובת עטיית מסיכות, הרבה משוגה, כי כמעט כל הרופאים דורשים באופן מוחלט עטיית מסיכה במקום סגור, והמחלוקת היא במרחב פתוח, ואפילו אם תינח שנחלקו בזה, הלא הלכה רווחת בהלכות יום הכיפורים שמחמירים בפ"נ כאשר יש מחלוקת בין הרופאים, כמה שכתב הטור (או"ח תריח) **'אם הוא ואחד עמו אומרים צריך או שנים אומרים צריך אפילו מאה** (רופאים) **אומרים שאינו צריך ואפי' הוא אומר עמהם שאינו צריך נותנין לו שאין הולכין בסכנות נפשות אחר רוב דיעות'** וק"ו בנדו"ד כשהמחלה היא חדשה והמידע מתעדכן באופן מתמיד נוכח נתוני המחקר שמתווספים בכל יום ויום.

ודע כי בסוף חודש תשרי תשפ"א כאשר הכביד הגל השני של המגיפה בא"י, באו חשבון בעלי אסופות⁶ כי מניין החללים בשכבות הגיל המבוגר (65-94) בקרב הקבוצות שלא הקפידו על דברי הרופאים ולא עטו מסיכה וכיוצא"ב, עלה לכל הפחות בכפליים על מניינם בקרב האוכלוסייה הכללית.⁷

ה. ובעניין קול ענות ששמעתי יוצא מכמה רבנים שטענו שאין להישמע לרופאים כי אינם יודעים מאומה שהלא הם חלוקים בינם לבין עצמם בענייני השמירה מהמגיפה, זה אומר שצריך להתרחק שני מטרים וזה אומר מטר וחצי וכו'. לא למותר לציין כי כל הדברים

"בזמן אחר עליתי לבית הגרשו"א לשאול שאלה הלכתית בדיני פיקוח נפש. במהלך הדברים הדגים הגרשו"א את דרכם של חז"ל בהלכות פיקוח נפש למנוע סכנה רחוקה, מדיני יולדת תוך שלשה ימים מהלידה ביום צום הכיפורים. שהרי יולדת תוך ג' אפילו אם לא אמרה שהיא זקוקה לאכול, בכל זאת מאכילים אותה כדרכה ביום הכיפורים ללא צמצום בשיעורין הדברים אמורים גם אם לדעת הרופאים אין סכנה בתענית. והסיבה לכך היא שמאחר ותוך ג' ימים מהלידה עלולים להיות מצבים בהם היולדת עלולה להסתכן ולמות כתוצאה מן התענית, **לכן משום חומרת פיקוח נפש לא חילקו חכמים ובכל ענין הפקיעו מהיולדת את חובת הצום בתוך ג' ימים.** והוא הוסיף שעדיף שאלף נשים יאכלו ביום הכיפורים לחינם כדי שאישה אחת, במקום נידח בעולם, לא תסתכן ותמות. משום כך, כדי למנוע סכנה בפעם אחרת או במקום אחר, התירו חכמים את האכילה בהיתר גמור ללא התחשבות בדברי הרופא שמרשה לצום. הדברים נאמרו אז למרות ההנחה שכיום יולדת איננה נמצאת במצב של חולה שיש בו סכנה לאור התמותה הנמוכה בלידה בבתי החולים בארץ, ואע"פ כן דברי חז"ל לא זיזים ממקומם". עכ"ל. והוסיף שם הרהמ"ח: "דכע"ז כתב הגרשו"א במאמרו: בירורים וספקות בענין פיקוח נפש דוחה שבת מוריה, ג, גד (תשל"א), י-לו, סוף אות א, ד"ה "וכע"ז מבואר בגמרא" עמי יח-יט; תורה שבעל פה יד (מוסד הרב קוק, תשל"ב) יז-מה, עמי כו; מנחת שלמה, סי ז, עמי מד".

ראה גם בפרסומי 'מרכז המידע והידע הלאומי למערכה בקורונה בישראל'.⁶
⁷ ע"פ נתוני התמותה העדכניים לשעת כתיבת שורות אלה, כלל חללי הקורונה החרדים בשכבות הגיל המבוגר מהווים כאחד עשר אחוז מכלל החללים באוכלוסייה הכללית בת גילאים אלו, כאשר חלקה היחסי של שכבת הגיל הזו באוכלוסייה הכללית היא פחות מחצי מזה (פחות מחמישה אחוז). עתה, אם נשקלל את העובדה שחלקו הגדול של ציבור היראים בארה"ק שמרו על ההוראות בקפידה, יש להניח שאחוז החללים בקרב הקבוצות שזוללו בהוראות הרופאים גבוה הרבה יותר.

שבאו בחז"ל במשנה ובתלמודים ובדברי רבותינו הראשונים על אודות החיוב להישמע לדעת הרופאים, נאמרו ביחס לרופאים בזמנים ההם על אשר כל ידיעותיהם על אודות גוף האדם והמחלות היו כאבק פורח ביחס לידוע היום, שהלא כל סטודנט שנה א' במכללה פריפריאלית לסייעוד בערבות אוקראינה, עולה לאין ערוך בידיעותיו על גדולי חכמי הרפואה בזמני קדם.

על דרך משל מפורסם כי במאה הארבע עשרה למנינם כאשר ערי אירופה הודברו בפגע המגיפה השחורה ונספו יותר משליש מתושבי היבשת, ביקש באוקטובר 1348 פיליפ השישי מלך צרפת מרופאי האוניברסיטה של פאריז לדעת את סיבת המחלה, וענו לו הרופאים והמלומדים כי ההתחברות המשולשת של שלושת כוכבי הלכת שבתאי, צדק ומאדים במעלה ה-40 במסילת מזל דלי ביום העשרים במרץ 1345 היא שגרמה למחלה הזו. במשך חמש מאות שנה הרפואה באירופה (שהייתה המתקדמת בעולם) האמינה בממצאים האלה, עד לפני פחות ממאתיים שנה שרופאים מצאו את אופן העברת המחלה על ידי יתושים ועכברים למיניהם.

עתה הגע עצמך, אם ההלכה דורשת להישמע לעצת הרופאים בזמנם שידעו הרבה פחות מזמנינו, ק"ו ב"ב של ק"ו אשר בעת שכוזו שהרפואה התקדמה בצורה חסרת תקדים שיש חיוב להישמע לרופאים, מאחר שעפ"ר, לעולם יתקיים פער בין ידיעת הרופאים והמומחים שבכל דור ודור לבין ידיעת שאר אנשים בענייני בריאות ומחלות וההישמרות מהן. ובוודאי כאשר הם רוב מניין ובניין של רופאי העולם המומחים לבריאות הציבור ולמחלות מידבקות,

ו. ודע מש"כ הטור (או"ח, שכח) בשם ר"י: **י'וכן אם רופא אחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך מחללין וכתב ר"י שא"צ מומחה דכל בני אדם חשובין מומחין קצת וספק נפשות להקל ואסור לאחר הדבר כדי לשאול אם הוא מותר דגרסינן בירושלמי הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים והרי הכתוב אומר וחי בהם ולא שימות בהם'.**

וראה מש"כ בערוה"ש (שם, טו-טז) בביאור שיטת ר"י דאפילו בכה"ג שהרופא אומר א"צ לחלל עליו את השבת ואדם מן השוק אומר צריך – **יש מי שאומר דספק נפשות להקל גם בכה"ג ומחללין עליו את השבת כשיודעין שזה האיש הוא בקי בחולאים ואומר שכפי הבנתו הוא חולה שיש בו סכנה ולכן נחשב זה לספק ... דכוונת הר"י הוא דכל אדם מומחה קצת ונחשב לספק נגד הרופא שאומר שא"צ**

וגם זהו כונת רבינו הב"י בסעיף י' שכתב כלשון הטור ודברי הר"י הביא בשם י"א וכונתו כמ"ש'.

ואמת אמנם דלהלכה לא הסכימו כל השיטות לדעת ר"י דכל אדם מומחה קצת ונחשב לספק נגד הרופא שעל כן יש להחמיר בפקו"נ ולחלל את השבת אף במקום שהרופאים אומרים שא"צ, אבל להקל בפקו"נ ולהורות הלכה למעשה במחלה מדבקת נגד רופאים מומחים, מי מילל ומי פילל.

ב

ז. הרב הדורש הרבה לדון מצד דברי חז"ל ששלוחי מצוה אינן ניזוקים במקום דלא שכיחא הזיקא. ותלי תניא בדלא תניא – שהלא מאחר שפשוט וברור לכל בר דעת שאדם הנושא את הנגיף ללא ידיעתו והולך ללא מסיכה במקום ששכיח שם ציבור ועלול להדביק אחרים – אף לדבר עבירה אינו נקרא שליח, אלא חשוב שור מועד ובור מהלך וכל עשרים וארבעה אבות הנזקין דתני רבי חייא ותפילתו ותורתו תועבה – גם אם נניח שהמצב הוא כזה דלא שכיחא הזיקא, שמירת שלוחי מצווה בודאי אין כאן, שהגם שכל עוסקי מצווה בכלל שלוחי מצווה, מ"מ לא ניתנה שמירה זו אלא כאשר העוסק במצווה הוא עוסק במצווה ודאי, ומקורה של אפשרות הנזק עומד מחוצה לו, אבל כאשר הנדון גופו הוא – האם אדם זה הוא בכלל 'מזיק' – ואין הנדון כאן רק האם הוא בכלל 'האפשרות להינזק', מאי שייכי שמירת שלוחי מצווה לכאן, הלא ככל שיכול לסבב נזק לאחרים ודאי לא חשוב עוסק במצווה. וכיצד חשב לדמות את גדרי הדיון אודות מידת החובה על האדם להישמר מן הנזק לגדרי מידת החובה להישמר מלהזיק וכמו שכתבו התוס' (ב"ק כג, א): **'יותר יש לאדם להיזהר עצמו שלא יזיק אחרים משלא יוזק'**.

ח. וכיצד חשב לדון מצד גדרי לא שכיחא הזיקא והוא עומד ודורש בחודש אלול כאשר נתוני התחלואה ידועים לכל ואין בית אשר אין שם מי שנדבק כבר, ומה בכך שאין האדם יודע אם נושא את הנגיף אם לאו, הרי מעשים שבכל יום שאם יבוא אדם במקום סגור עם עשרות או מאות בני אדם אשר אינם עוטים מסיכות, יוכל בנקל להידבק ומייד להדביק אחרים ובוודאי חשיב שכיחא הזיקא.

וידוע שבגל הראשון חלק גדול של החללים נדבקו ישירות מחמת מה שהשתתפו בקריאת המגילה או בסעודות מצווה של פורים כי הוא זמן קהילה לכל, ועל פי זה הסבירו המומחים את מידת התחלואה

בקרב היהודים שעלתה באופן יחסי על מידה זו בקרב שאר האוכלוסייה הכללית שנחלו או נפטרו בגל הראשון.

ולפי סברתו מצוות היום בפורים הייתה צריכה להגן על המשתתפים לכל הפחות במידה כזו שהתחלואה לא תעלה על הממדים שנהגו בקרב האוכלוסייה הכללית. וגם עתה בגל השני נראה בחוש שהיקף התחלואה והפטירות בתוך הציבור החרד לדבר ה' גדול יותר מחלקם היחסי באוכלוסייה הכללית, ומבורר שזה בשל צורת החיים הקהילתית המאפיינת את קהילות שומרי המצוות וכו'. ואף בשאר המדינות הדבר כן שהלא התבוננות במספרי הנספים בארצות אירופה מעלה כי אחוז הנספים מהמגיפה בקרב היהודים גבוה מחלקם היחסי בקרב האוכלוסייה הכללית; היהודים היוו חמשה אחוז מהנספים בצרפת ושלושה אחוז מהנספים באנגליה, אע"פ שמנינם היחסי בין בני המדינה הוא קטן לאין ערוך.

ט. ומה שהביא בשם הבנין ציון (סי' קלו), שחילק בגדרי שכיח היזקא בין היזק קיים להיזק שאיננו קיים אלא אפשר שיהיה – אשר בו אפשר לסמוך על שומר פתאים ה', מאי שייכי לנדו"ד, הלא פשוט שכאן במחלה התוקפת בתוך ימים אחדים מרגע ההתדבקות (שאם יבוא אדם במקום סגור עם עשרות או מאות בני אדם אשר אינם עוטים מסיכות – כפי שאירע בבתי הכנסיות בימים הנוראים בחוגים ידועים – יוכל בנקל להידבק ומייד להדביק אחרים) יודה הבנין ציון דחשיב נזק קיים, שהגם שעדיין לא נדבק אך החולי המתפשט הוא עובדה שרירה וקיימת הנמצאת לפנינו והוא ניהו ההיזק, והגם שעדיין לא נדבק בפועל, הנזק בדמות החולי המתפשט שריר וקיים וחשיב טפי 'הוחזק הסכנה לפנינו' ונראה פשוט שכה"ג לא איירי הבנין ציון.

י. ובאחיעזר (א, כג) חלק על הבנין ציון וכתב ש'קשה לשקול במשקל סברות מחודשות במקום סכנה' והראה שם שהשבח 'שומר פתאים ה' בא בדברי חז"ל רק כלפי חששות מרוחקים במיעוט שאינו מצוי. ולהיות שידענו כי באוכלוסיה המסוכנת והמבוגרת התמותה עולה למעלה על עשרה אחוז באיזה אופן חשב מיעוט זה להיזקא דלא שכיחא⁸.

⁸ ואגב דברי האחיעזר שם דאיירי בביאת קטנה במוך משום מיעוט שאינו מצוי, יש לציין בזה לדברי הפוסקים ביו"ד קט"ז (פמ"ג שם ותבו"ש סימן י"ג) לענין מים מגולים שמה שאסרו חכמים באמת היה אסור מדאורייתא נמי, רק שחכמים גילו לנו שזה אסור, ולא כתבו שזה מיעוט שאינו מצוי, שמדאורייתא מותר ולכן אינו אלא מדרבנן, אשר נראה מזה שחשש המשמשת במוך רחוק גם מזה. וא"כ כ"ש וק"ו בדין. ועוד, דהאחיעזר שם כתב בתוך כדי דיבור דהיכא שלדברי הרופאים הוי סכנה כה"ג חייבת לשמש במוך, וה"ה בדין.

תדע, שרבו המובהק בעל שבט הלוי בתשובה (ד, פא) שכתב לשאלת תלמידו הגדול ה"ה הרב הדורש, חלק על דברי המשכנות יעקב (וי"ד, יז) אשר ערך גדרי מיעוט המצוי ביחס של אחוזים: **'דדוקא שיעור עשר למאה נקרא מצוי גם לענין טריפות וזוה חייב לבדוק והיינו דבפחות מעשר למאה לא נקרא מיעוט השכיח ופטור מבדיקה'**. וכתב הרב בעל שבט הלוי:

'אבל מה שיראה לענ"ד דענין מיעוט המצוי היינו שהופעת המיעוט ומציאותו הוא מצוי הרבה דכל רוב בהמות שבעולם ובכל מדינה ומדינה מוחזקים במיעוט טריפות מחמת סירכות הריאה, וכיו"ב לענין ושיטין בסי' ל"ג, וכיו"ב לענין רוב מצויין אצל שחיטה, וכיו"ב לענין ריסוק איברים דבית הרחם, ולעולם אין רוב כשירות בלי מועט טריפות והמועט מלווה את הרוב בכל עת ובכל מקום, והוא הוכחה שזה טבעית מציאותו לגדל רוב כשירות ומיעוט טריפות.'

ועוד כתב שם (ה, פה): **"דענין מיעוט המצוי אינו נמדד בכמות האחוזים של המיעוט נגד הרוב אלא שהופעת המיעוט ומציאותו הוא מצוי הרבה דכל רוב בהמות שבעולם ובכל מדינה ומדינה מוחזקים במיעוט טריפות דסירכת הריאה, וכיו"ב ענין רוב מצויין אצל שחיטה מומחין ר"ל דכל רוב מומחין יש לו מיעוט שאינן מומחין כנגדו, והמיעוט יהי' באחוזים כמה שיהי' עכ"פ הוא מוחזק יחד עם הרוב זה גדר מיעוט המצוי'**.

ואמת אמנם שחשש רחוק מאד, כגון חשש של אחד לכמה רבבות, לא מוגדר כפיקוח נפש כמבואר בשו"ת חיים שאל⁹ (ב, כה). אך לפי הידוע לנו כהיום התמותה הכללית במגפה זו בארצות שונות נעה בשיעור שבין אחוז וחצי לבין חמשה אחוזים.

ונראים הדברים שמה שכתבו הבנין ציון וכן האחיעזר על מיעוט שאינו מצוי הוא באופן שאל"כ איך ירד בים ויצא למדבר כמו שכתב הבנין ציון בזה. ומסתבר מאד שכוונת הדברים לדמות גדר מיעוט המצוי בזה הוא לא רק ע"פ התוצאה שבד"כ לא קורה מאומה ליורדי הים והולכי מדבריות, מאחר שהתוצאה הזו איננה עומדת לעצמה אלא היא נובעת מהמציאות שאותם יורדים והולכים יודעים כיצד להיערך לסכנות הים והמדבר, משא"כ בנדו"ד שלולי דברי הרופאים אין ביד שום אדם להשמר מהנגיף.

⁹ שדן שם לקבור מת בתוך כ"ד שעות אע"פ שיתכן שהוא חי כמו שקרה במקרים רחוקים, וע"ז כתב שכשיש סימנים מובהקים שהוא מת אז מותר משום דברי הזוה"ק שהוא צרה גדולה לגוף ולנפש להשהותו וכי'. ומשמע שלולי זאת היה עדיף לחכות, ובנוסף, כל זה מייירי בסימנים מובהקים שמת, משא"כ כאן שאין שום סימן שלא נדבק בנגיף, ובדאי שלא סימן מובהק.

יא. שנו חכמים בירושלמי: **'דהוה רבון תני: הזריז משובח, והנשאל מגונה, והשואל הרי זה שופך דמים'**. (יומא ח, ה) ולפי דברי ה"ה וכל השאלות שטרח להראות להן פנים, כלפי מה באו דברי חכמים אלו ודברי הטור דלעיל בהל' שבת: **'ואסור לאחר הדבר כדי לשאול אם הוא מותר'**, וכי אזהרה זו שהובאה בטור לגבי הלכות חילול שבת החמורות אינה נוהגת בשאלות של סלסולי מצווה כתפילה בקהל גדול בתוך בתי כנסיות סגורים דווקא, אתמהא.

יב. גם לו נניח שלא שאלה של פיקוח נפש הייתה רובצת לפתחנו ואף לא אדם אחד היה עלול למות מן המגיפה, אך עצם הגידול במספר הנדבקים היה גורם לסגירת החנויות וקיפוח פרנסתם ומטה לחמם של רבבות, האם מותר לאדם להיכנס לחשש איבוד פרנסתו של חבירו על ידי מעשיו? ומה על צערם וסבלם של אלפי החולים שנאנקו בחוליים במשך חודשים מרובים, רבים מהם בבתי החולים ורובם בביתם? היש לך מצב המתאים יותר להזהרת דברי התוס' דלעיל: **'יותר יש לאדם להיזהר עצמו שלא יזיק אחרים משלא יזיק'**.

יג. הרב הדורש קבע בדבריו שרוב החולים מן המחלה לא נשארים עם נזקים לבריאותם לטווח ארוך, נתון זה לא ידוע עדיין, ובהגדרה לא ניתן לקבוע מסמרות ככל שלא חלפה תקופת זמן המאפשרת מחקר ותיעוד בזה כראוי. אדרבה, מן הידוע לנו היום מדברי הרופאים, חולים רבים שעברו את שלב המחלה הפעילה, ופיתחו נוגדנים כלפיה, עדיין מוסרים עדויות על תופעות לוואי רבות וקשות, באופן שחשש זה וודאי חשיב בגדר מיעוט המצוי.

יד. עוד אמר כי המגפה הינה בגדר 'לא שכיחא הזיקא' בגלל שמתו רק למעלה מאלף איש בארץ ישראל. והלא ידוע ומפורסם כי בעולם מתו ממחלה זו בתוך פחות משנה למעלה ממיליון איש, והסיבה שהתמותה בארץ היתה כל כך נמוכה באביב אשתקד (מאתיים נספים) הייתה בשל הסגר המלא. ועוד שהלא המגיפה עדיין בעיצומה ללא חיסון וללא תרופה מועילה, ומספרי הנדבקים, החולים והנספים עולה מעלה מעלה בכל המדינות עם הגל השני, ואיך הבינו מדעו להחשיב נתונים אלו כלא שכיח הזיקא. ועוד, דמצד גדרי שכיח הזיקא היה לו לבוא חשבון עם מניין הנדבקים ולא רק עם מניין הנספים ושיעור הנדבקים רק בארה"ק עומד כבר על מאות אלפים.

טו. ה"ה האריך לפלפל אם מותר לאדם להחמיר על עצמו במקום דלא שכיחא הזיקא על מנת להתפלל בציבור או לילד לבוא ללמוד בתלמוד תורה וכו'. ולא חלי ולא הרגיש בהבחנה הדרושה בין

האדם הפרטי שלו התירו – מי שהתירו – להחמיר על עצמו בכה"ג, ונעלם ממנו עיקר האיסור שכאן, בחשש הכבד שאדם זה ידביק אחרים על ידי מעשיו ומי שמו את האדם הפרטי לשר ושופט להחמיר על עצמו במקום שחב לאחרים.

טז. לא נערכה ההבחנה בין סכנת נפשות העלולה לאדם הפרטי כגון נשיכת עקרב, לבין סכנה העלולה לרבים – כמחלה מדבקת אשר בכוחה להחלות עשרות או מאות בני אדם בסיבת אדם יחיד שלא במודע ואף לסבב מיתת חלקם.

תדע עד כמה החמירו בספק היזק דרבים דלהבה"ג¹⁰ והר"ח הא דאמר שמואל (שבת מב, א) ד'מכבין גחלת של מתכת ברה"ר כדי שלא יזוקו בה רבים' היינו בכיבוי דאורייתא משום מצרף וכת' שם הרמב"ן בביאור דבריהם שהוא משום ד'כל היזק של רבים, כסכנת נפשות חשיב ליה שמואל'.

ודע עוד עיקר גדול שמסר בזה ראש ישיבת חברון הגרמ"מ פרבשטיין שליט"א בשם הגרש"ז¹¹: 'דספק פיקוח נפש של רבים גם

¹⁰ כך כת' הרמב"ן שם: 'מכבין גחלת של מתכת. פירש רש"י ז"ל דלא שייך כיבוי בהכי מדאורייתא, ומדרבנן הוא דאסור, והיכי דאיכא נזקא דרבים לא גזרו על השבות... אבל בהלכות גדולות מצאתי גבי גחלת של עץ לית בה היזק רבים, מאי טעמא – כמה דלא כביא אית בה סומקא, וקא חזו לה, ולא אתי לאיתזוק בה; אבל גחלת של מתכת, אע"ג דאזיל סומקא קליא, ולא חזו לה, ואתו לאיתזוקי בה, ור' יהודה לית ליה היזק דרבים, ושמואל במידי דאית ביה היזק רבים פליג עליה... וכ"כ ר"ח ז"ל כדבריו, ותימה הוא, איך אנו מתירים מלאכה גמורה משום היזק שלא במקום סכנת נפשות. ושמא כל היזק של רבים, כסכנת נפשות חשיב ליה שמואל... מ"מ מדבריהם למדנו שצירוף דאורייתא אפי' בגחלת'.

¹¹ וז"ל: 'ספק פיקוח נפש של רבים גם ברמת סיכון נמוכה נידון כפיקוח נפש – להבהרת הדברים נביא פסק הלכה מענין ששמעתי מפי הגרש"ז אויערבאך שליט"א השואל היה בחור ששירת בצבא בחיל המודיעין שם הצליחו לעלות על רשת תקשורת של מדינה עוינת ולפענח את הצופן שלה, תפקידו של החייל היה לעסוק בפענוח הצופן באמצעות מחשב, הפענוח היה כמובן כרוך בחילול שבת, טענתו למפקדיו היתה שבשבת ברצונו לפענח רק חלק מהשדרים – אלו שלדעתו קיימת לגביהם סבירות גבוהה שהם נוגעים לישראל, אבל שדר שהסבירות שהוא קשור לישראל היא נמוכה כגון שדר לאחת ממדינות אפריקה ברצונו להניחו ולפענחו רק במוצ"ש, מפקדיו טענו שאמנם הם סומכים על שיקול דעתו אבל רק כאשר הוא מבוסס על מידע עובדתי, כלומר, הפענוח בשבת חייב להיות מלא, אך ההחלטה אלו מן השדרים חייבים להעבירם בשבת נתונה בידו, ניגשנו יחד להגרש"ז לשאול לחו"ד והוא פסק כי החייל חייב לפענח את כל השדרים מנימוק מענין וחשוב בהגדרת ספק פיקוח נפש, וכדלהלן: 'למרות שאין כל הבדל בהלכה בין פיקוח נפש של יחיד ושל רבים, ואף על ספק פיקוח נפש של יחיד מחללין שבת, בכ"ז יש הבדל גדול ביניהם ברמת הסיכון הנחשבת לפיקוח נפש – כי תיתכן דרגת סיכון שאצל יחיד לא תיחשב פיקוח נפש ואילו אצל ציבור אכן תיחשב לפיקוח נפש, למשל: אנשים אינם נרתעים מנסיעות בין עירוניות על אף שיש בהן אחוז סיכון מסוים נניח של אחד לעשרת אלפים אבל אין כל ספק שראש מדינה אשר יטול סיכון של אחד לעשרת אלפים על מדינתו ייחשב כבלתי אחראי למעשיו, רעל ציבור דרגת סיכון כזו נחשבת לסכנה, ולפיכך פסק הגרש"ז שעל החייל לפענח את כל השדרים כיון שהנדון בהם הוא בטחון המדינה אע"פ שאותו אחוז של סיכון לגבי אדם פרטי לא היה נחשב לפיקוח נפש'. (גדרי ספק פיקוח נפש' בתוך: 'רפואה והלכה: הלכה למעשה – אסופת מאמרים לכבוד כנס היובל לוועידת רבני אירופה' עורך: הרב ד"ר מרדכי הלפרין, עמ' 12).

ברמת סיכון נמוכה נידון כפיקוח נפש ולמרות שאין כל הבדל בהלכה בין פיקוח נפש של יחיד ושל רבים, ואף על ספק פיקוח נפש של יחיד מחללין שבת, בכ"ז יש הבדל גדול ביניהם ברמת הסיכון הנחשבת לפיקוח נפש – **כי תיתכן דרגת סיכון שאצל יחיד לא תיחשב פיקוח נפש ואילו אצל ציבור אכן תיחשב לפיקוח נפש**.

יז. במה שהביא מדברי בעל החסד לאברהם (מעין החמישי, נהר כ"ה) שהסיק מדבריו שאם הסגר הוא לכמה חודשים אין לעשותו, הנה כל המעיין בדברי הרב בעל החסד לאברהם במקורם יבחין מייד כי דבריו שם הם ביאור קבלי לעניין 'סיבת הדָּבָר בכל מקום' אשר בין השאר יצאה מהם הקריאה (שהתייחסה ככל הנראה למגיפה שהייתה בימיו) וז"ל: **'ואם יחזיק האדם בדברים אלו וכיוצא** (דהיינו הסתגרות מלאה בבתים) **תבאש הארץ מהמתים ואין דורש אותם, אדרבא מצוה לשנס בעז מתניו לבקר את החולים ולקבור את המתים ושומר פתאים ה'.** נראה פשוט מדבריו שהשלכות העלולות מסגר מוחלט אז היו כאלה ש'תבאש הארץ מהמתים ואין דורש אותם' השלכות שאין להן דבר וחצי דבר עם השלכות הסגר בנדו"ד. ומסתבר שבמצב שנהג בזמנו היה בקריאתו זו משום הצלת חיים של הקהילה ושל החולים על אף סכנה אפשרית שהיתה כרוכה לאלה שהתעסקו בזה. בנוסף, המעיין שם בדבריו על הדָּבָר ובביקורתו על חכמי הטבעיים, יבין אל נכון שלא ניתן לדמות בשום אופן את מהות דבריהם אז שנשענו על הידע הרפואי של זמנם שלא היה לו שום עסק עם מדע האפידמיולוגיה ואופני תפוצת המחלות כפי הידוע לנו, ואין לדיין אלא מה שענינו רואות ו'הנסתרות – לה' אלוקינו, והנגלות – לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי התורה הזאת.

ומה שהביא ה"ה הסברא של מאן דלא קפיד לא קפדין וכו' מעבר לכך שסברא זו באה בדברי חז"ל בהקשרים של חששות סגוליים כדוגמת עין הרע, זוגות (פסחים קי, ב; והרשב"ם שם ד"ה יכל דקפיד; כתב דלמיחש בעיני), או צוואת רבי יהודה החסיד, ולא בהקשרים של חששות גשמיים שסיבתם גלויה ומוחשת. ועוד שכל מה שהביא שדיברו בזה מצד 'מאן דלא קפיד וכו' הוא רק בנידון על אדם בריא הרוצה להישמר שלא להידבק, והשאלה הנדונה היא עד מתי ובאיזה אופן הוא צריך להישאר בדד וכו', וכיצד ניתן לקשור סברא זו בנידון דידן כאשר החשש המתמיד הוא שיהיה חב לאחרני שהלא בנידו"ד בספק פיקוח נפש דרבים עסקינן, שכל אדם אפילו אם מרגיש עצמו בריא כשור הבר יכול להיות נושא הנגיף ולהדביק אחרים ולהמית

אחרים, בוודאי יש לו לאדם לעשות כל שביכולתו בכדי שלא יזיק וימית אפילו לזמן ארוך.

יח. גם מה שאמרו "כיוון דדשו בהם רבים, שומר פתאים ה"י" נאמר על פי רוב במקומות שחז"ל אמרו שיש בזה משום סכנה כגון מים מגולים (עי"ז ל, ב) או אשה קטלנית¹² או ביאת קטנה (יבמות יב, ב), אמנם, במקומות אלו, הם אמרו והם אמרו, אבל במקום שהרופאים אומרים שיש סכנה מיידית לא ראינו שהשתמשו בסברא זו.

ומה שהביאו רבנים אחרים בנדו"ד את פסקו המפורסם של האגרות משה (יו"ד ב, מט; חו"מ ב, יח ו-עו)¹³ בעניין היתר העישון שדן שם גם מצד עניין זה 'דדשו ביה רבים', הלא היה בזמן שלא היה ברור שהעישון מקצר חיים ומביא להרבה מחלות אצל הרבה בני אדם, והנזק לא היה מידי אלא לאחר הרבה שנים, וברור שמעשה אדם בעשנו סיגרה אחת לא יביא על עצמו את המחלה אלא אם יתמיד בזה יום יום, ולכן קשה לומר שיש בכל מעשה עישון משום מעשה המסכן. וכבר נתפרסם שבסוף ימיו של הגאון החסיד הנ"ל כאשר הוחלט כבר על ידי רוב בניין ומניין הרופאים שהעישון ברי היזקא חזר בו מדבריו. מכל מקום, דברי האג"מ בעניין העישון לא שייכי כלל למחלה המדבקת בתוך ימים אחדים אשר בכח מעשה אחד ויחיד של המדבק לדבק יחידים וציבור ולהזיק להחלות ולהמית.

יט. יתר על כן, אפילו את"ל דאפשר לומר בנידון דידן של מגיפה 'כיוון דדשו בהם רבים שומר פתאים ה', לא שייך עניין זה לנדו"ד כלל וכלל מאחר שכולו לא נאמר אלא כאשר יש סכנה מסויימת ויש הנהגה מסויימת ובגלל שרוב העולם דש בסכנה שנים הרבה אמרינן שומר פתאים ה'.

אבל בנידו"ד מדובר במחלה חדשה לגמרי אשר עד לפני פחות משנה אף אחד לא ידע על קיומה וברוב העולם עדיין לא יודעים אל נכון כיצד להתייחס אליה ואין לך יום שאין מבוכתו רבה מן היום שקדם לו, ומה שדשו בזה רבים – כי לא ידעו ובחשיכה יתהלכו, ואי הידיעה בעניין זה דמי טפי להא דכתבו הראשונים¹⁴ דספק הבא ממיעוט הכרה

¹² חיד"א בשם תרומת הדשן.

¹³ וראה מה שכתב באותן תשובות שבודאי ראוי להשמר מזה, ובתשובה בחו"מ כתב שהוא משום שהוא חשש סכנתא, וכתב ע"ז שמי שלא התחיל שלא יתחיל. ובדבריו מבואר שאפי' אם נאמר בזה דשו בו רבים ואין לאסור מעיקר הדין, מ"מ ראוי להחמיר מהחשש הנ"ל.

¹⁴ כ' המרדכי (עי"ז, תתנד) גבי ביטול בתערובת: 'דהיכא דלא שפכו אך אינו יודע לשער אֲנִי זֶה קְרוֹי סִפְק דְּבַר שְׁחֻמִּים יִכּוּלִין לְבַרֵּר דְּדַעַת טַפְשֵׁן אֵינוּ כְּלוּם'. והרשב"א (הו' בב"י יו"ד קי; ובש"י שם צח, סד; ובט"ז שם סק"ו) גבי חלוק שנתכבס ונמצא עליו כתם: 'שאיין זה כספיקא דרבנן דספק הבא ממיעוט הכרה אינו ספק'.

אינו ספק, וביותר, דבכה"ג שהאיסור לפנינו גם אם הספק הוא נחלת כל הדור ואין ביד כל אדם לבררו – אכתי לא חשיב ספק ואינו מצטרף לס"ס להתיר. ועל אף שנתנו דבריהם בגדרי איסור והיתר, מ"מ אתה הראת לדעת שחיסרון ידיעה בכה"ג שאיסור לפנינו אינו כדאי להיחשב ספק וממילא לא שייכי כלל לשמירה דדשו בו רבים.

וגם אי נימא דכה"ג שאין ביד כל אדם לבררו חסרון ידיעה חשיב ספק (ודלא כהט"ז בדברי הטור) העובדה שרוב בני אדם עדיין אינם יודעים כיצד להתנהג אל מול המחלה הזו – איננה חשובה כהנהגה הבאה מחמת חסרון ידיעה מתמיד שנעשה טבע והרגל רב שנים של האנושות שנהגה בעצמה שלא להתחשב בסיכון מסויים – שבזה אפשר היה דשייכי בה השמירה דשומר פתאים ה' – שהלא זוהי מגיפה חדשה.

כ. מה שכתב שבזה שאדם לובש מסיכה הוא נזכר במגיפה ודואג והדאגה תביא את המחלה, ראה נא מה שכתב החסיד לוצאטו במסילת ישרים בענין הזהירות (תחילת פרק ב): **"הוא שיהיה האדם נזהר במעשיו ובעניניו, כלומר, מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו, הטובים הם אם לא, לבלתי עזוב נפשו לסכנת האבדון חס וחלילה ולא ילך במהלך הרגלו כעיוור באפלה. והנה זה דבר שהשכל יחייבהו ודאי. כי אחרי שיש לאדם דעה והשכל להציל את עצמו ולברוח מאבדון נשמתו, איך יתכן שירצה להעלים עיניו מהצלתו, אין לך פחיתות והוללות רע מזה ודאי. והעושה כן הנה הוא פחות מהבהמות ומהחיות אשר בטבעם לשמור את עצמם ועל כן יברחו וינסו מכל מה שיראה להם היותו מזיק להם. וההולך בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, הנה הוא כסומא ההולך על שפת הנהר אשר סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרובה מהצלתו"**.

אדרבה על ידי שיתן האדם מסווה על פניו ולא יסירנו עד צאתו יראו מגשת אליו ויזכרו לשמור על מרחק כדבעי עם בני אדם, ועל ידי זה לא ידביק ולא ידבק, ולא יגע בפיו באפו ובעיניו עם ידיים

ועיי שם היטב בט"ז שביאר דמשי"כ הטור בסי' פ"א להתיר הגבינות בטרפות שע"י סירכא דמשמע לכאורה מדבריו שם דהא דחסרון בקיאות לא מקרי ספק היינו דווקא כה"ג שהוא אינו בקי אבל לאחרים ודאי יוכל להתברר – משא"כ בכה"ג דסירכא דכל הדור אינם בקיאים בזה שאז מקרי ספק, והוא לכאורה דלא כמשי"כ הטור גבי כחל (יו"ד, צח) דאזלין לחמיר מהטעם שא"א לנו לעמוד על השיעור וכיון שהוא חסרון בידיעה לא חשיב ספק. וא"כ קשה על משי"כ בסי' פא גבי סירכא דהא חסרון הידיעה בכחל נמי כולל לכל הדור ואפ"ה כתב הטור דכה"ג לא אקרי ספק. ויסד בזה הט"ז דיש שני מינים בספק דחסרון בקיאות, וכה"ג שאיסור לפנינו רק שיש חסרון ידיעה כיצד לשער (כחל) **אפי' בחסרון ידיעה כזה שאין כל הדור יודע לשער מ"מ לא אקרי ספק כיון שאיסור לפנינו עיי"ש היטב.** וא"כ בנדו"ד נמי, הא מגיפה לפנינו ונזקה קיים והוי הוחזק הסכנה לפנינו, וחסרון הידיעה כיצד להישמר ממנו לא חשיב ספק אשר עליו יאמר דכיון דדשו בו רבים שומר פתאים ה'.

מסואבות חלילה, והמחלה מדבקת כידוע לא על ידי מחשבה או חלום או דאגה, אלא על ידי תולדות אדם המזיק ככחו וניעו והבלו של האדם הנגוע.

כא. והנה לגבי טענתו שרוב מתי המגיפה הם זקנים וחולים, פיו הכשילו בדבר שכל תינוק מדן ועד באר שבע יודע, שכל המקצר ימיו של כל אדם בין חולה בין בריא על ידי מעשיו, הרי זה שופך דמים, ואין ספק שרובם הגדול של החולים והזקנים שמתו, אפילו אלה שבבתי אבות, היו יכולים להוציא את שנתם בטוב ובנעימים לולי המגפה הזאת. יתר על כן, הרי הפליגו חכמינו באזהרת קיצור חייו של גוסס על ידי השמטת כר מתחת לראשו וכדומה, אף שרוב גוססים למיתה, ואפילו העוצם עיניו של **מת** בשעת יציאת נשמה הרי זה **שופך דמים** (ב"ק קנא, ב) וק"ו ב"ב שק"ו שהחשש להדבקת זקנים וחולים במעשה או בגרמא הוי בכלל אזהרת שופך דמים.

כב. ידועים דברי הגרש"ז אורבך זצ"ל (ששכה"ל לב, ב) שהיה מרא דשמעתא בהלכות פיקוח נפש, שכל **'דבר שהעולם חוששין לו משום סכנה הרי הוא בגדר סכנה'** ונראה פשוט שגדר 'העולם חוששין לו' תלוי בדעת רוב בני אדם בכל מקום שהם, ולא בחוג כזה אחר שבטלה דעתם אצל כל אדם, ועתה הגע עצמך, העולם כולו, בין הנוצרים, בין המוסלמים, בין הקומוניסטים, ובין האחרים, חדלו כמעט לחלוטין את כל התעופה האזרחית, התיירות והיציאה והכניסה ממדינה למדינה, השביתו את כלכלת מדינתם על ידי הסגרים, והפחיתו את רמת ההכנסה הגולמית של אזרחיהם בכמעט עשרה אחוזים, והכל בגלל סכנת ההדבקה ממגיפה זו.

ג

כג. **גם הלום ראיתי אחר כתבי למה שכתב בר אוריין אחד בתגובה לדברי הרב הנזכר ומצאו דבריו חן בעיני, אמרתי להביאם כאן.**

לכבוד מרן ורבנן.

כ"ק האדמוריים שליט"א ראשי הישיבות. יושבי על מדין אבירי הרועים ורבבות עמך בית ישראל. אחים יקרים ואהובים.

הן אמת קי"ל שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ. אבל משנתנה רשות למשחית אינו מבדיל לצערנו בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו.

ברור לי כי אלו מכם אשר חושבים כי אין להקפיד על ההנחיות עושים זאת מתוך שיקולי הלכה ויראת שמים טהורה. וקראתי חלק מהפרסומים

ואני גם שותף לדאגות. בשל כל אני מבקש רק לשאול שאלה אחת ממעל ממעלתכם ובטוח אני שדברים היוצאים מהלב ייכנסו אל הלב.

כידוע מדינת דגמרא אסור לחלל שבת להצלת נכרי, אעפ"כ גדולי עולם מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באג"מ או"ח ד עט כתב וז"ל "יש לחוש לאיבה גדולה כל כך מצד אנשי המדינה וגם מהממשלה שיש ודאי לחוש גם לענייני סכנה מתוצאות זה אף בשביל ספק קטן הוא לקולא בפיקוח נפש... אבל בזמנינו יש לחוש לסכנה כמדומני בכל מקום וגם מצד פרסום הידיעות על ידי העיתונים תיכף מה שנעשה בכל העולם... וגם הסתה להגדיל השנאה עד לרציחה"

וגם הגרע"י יביע אומר חלק ח או"ח סימן לח כתב וז"ל: "בזמנינו שאפשר להודיע על ידי כלי התקשורת ברגע אחד מקצה העולם ועד קצהו ואם לא יטפלו בחולה הנכרי נשקפת סכנה גדולה בדבר" והנה כל הקורא דבריהם נפשו עליו תאבל. איך זה לא חוששים לאיבה ושנאה וחילול ה' ומי יודע למה יובילו התנהגויות כאלה בין אחב"י הזרוים בין מכעסיה בגולה הדוויה.

ומאן מפיס לך שכלי התקשורת שמפיצים תמונות כאלה בגילה ודיצה לא יובילו ממשלות או פרטיים להתנהגויות שרח"ל כלפי אחב"י. האם אין זה שיקול מכריע לא להתקהל?

ומה עם החינוך לעזות? שכל ספרי המוסר מלאים מזה כמה גרוע הדבר? וכמה לברוח מזה והנה עינינו רואות ולא זר דיבורים של עזות מצח כלפי השלטונות האם שורש זה פורה ראש ולענה לא עלול להיות לרועץ? איך אעלה אל אבי והנוער איננו איתי?

החרדה הגדולה לקדושת המחנה מחייבת להתבונן על ערך הכלל, האם הגדרת מגיפה היא רק לפי דברי הגמרא או שמא במציאות כזו נשתנו הטבעים והלא רואים אנו איך מאחינו בשרינו רבים חולים קשים האם נקיים אנחנו לומר ידינו לא שפכו את הדם הזה? האם תפילות כאלה לא מאוסות כלפי שמים בבחינת ידיכם דמים מלאו?

אנא השיבו לגופו של עניין, איני ראוי לדון ולהורות ואפילו לא לחשוב עצמי כתלמיד לפני רבותיו. ואולי שאלה זו היא בכלל מעם הארץ החפץ בעילום שמו האם תוכלו להשיב?

באהבה והערצה וצפייה לתשובה

החפץ בעילום שמו.

אמנם הכותב עירב ענייני הלכה ומוסר, אבל שאלתו בעניין ההנהגה משום איבה שראינו שדוחה אפילו את השבת, כתובה בעט ברזל, ונוספת על התמיהות המרובות על דברי ה"ה.

ד

כד. ומה שאמר שהסגר גורם להרבה בעיות כלכליות ונפשיות להרבה מבני האדם אשר מצאו עצמם מנותקים מחברתם וכבר אמרו חז"ל או חברותא או מיתותא, יפה אמר, אמנם ממקום שבא תדע כי ברור שאם היו שומרים כל אחב"י בקפידא על המלצת המומחים בעטיית המסיכות ובשאר הרחקות, לא היה שוב צורך בסגר שני והרחבת ההרחקות השונות.

כה. העולה בבירור מכל הנכתב, שאסור להישמע לדברי הגאון הנזכר שכמה שגגות חברו בדבריו בהלכה ובהכרת מציאות, שגגה רבה יצאה מלפני השליט, ושגגה ברואה ופקה פליליה. וחוף ממה שהוכחנו על שגגתו במציאות ובראיות, הרי 'בא הרוג ברגליו', קבריהם הטריים של אלפי הנפטרים ואנקותיהם של אלפי החולים מאחב"י רח"ל מעידים ומזהירים בנו להישמר מאד מן המחלה הזו, ויש על פי תורה להישמע לדברי הרופאים והמומחים למחלות מידבקות, ויש ללבוש מסכות ולהתרחק כנדרש, וכל ישראל ערבים זה לזה, וק"ו כאשר התנהגות הציבור שומר המצוות מבעירה את שנאת עשו ליעקב ושנאת עם הארץ לת"ח, יש באי ההישמעות לצו רופאים איסור נוסף משום איבה, ולבד מן החללים בנפש, הנזק הכספי לציבור הרחב הוא גדול מנשוא, וחייב כל בר דעת לשמור את עצמו שלא להידבק ולא להדביק, וכל אדם ערב שלא להדביק אדם אחר, ואדם מועד לעולם, וה' יגדור פרצותינו ויאמר למשחית הרף ולא יהיה עוד נגף בבני ישראל.

המצפה לישועה

פינחס גולדשמידט

שומר משמרת הקודש בק"ק מאסקווא יע"א

ואחרי כתבי שמעתי שהגאון הנזכר מיתן את דבריו בדרשתו בחג הסוכות והורה להישמע קצת לדברי הרופאים, מכל מקום הנזק כבר נעשה וחוגים ידועים מקרב קהילות החרדים המשיכו לזלזל בהוראות הרופאים. ועוד שמעתי שכמה רבנים שבארה"ב מנבאים בסגנון אחד שכל הלוש מסיכה הרי הוא כעובד עבודה זרה, ועל כן באתי בשורות אלה להוציא מלבן של התועים בדברי תורה אשר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.